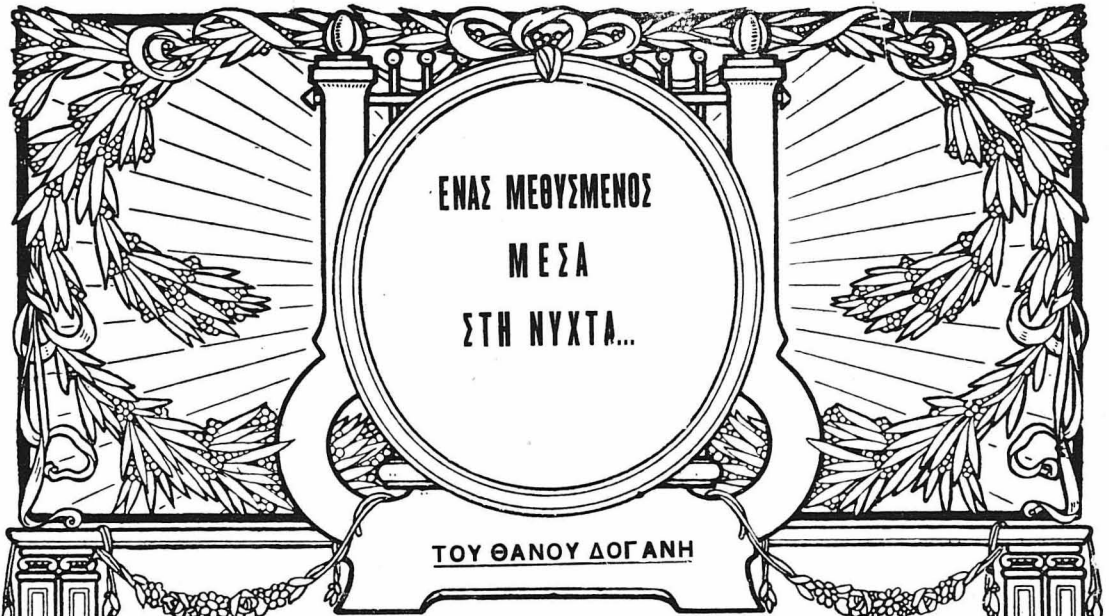

Ο ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ

Ο άληθινός Θάναος Δογάνης υπήρξε ένας απ' τους πιο έκλεκτους συνεργάτες του «Μπουκέτου», στο όποιο έθρυσθησαν αρκετά διηγήματά του και άριστοι μεταφράσεις του. Έπ' ευκαιρία του θανάτου του, δημοσιεύουμε σήμερα ένα από τα καλύτερα διηγήματά του...

Τη λιγούγκιστη πλατεϊούλα με τὰ δύο—τρία φορούλια δέντρακια, που σαν αθάνατα, φεμένα κυριέλια στις άκρες των γυμνασμένων κλαδιών τους κρέμονται κίτρινα νεχρά φύλλα, έκείνη τη νύχτα τη φρότιζε μονάχη τὸ φανάρι τῆς γωνίας.

Ήταν κατά τὸ μῆνα Δεκεμβρίου. Τὸ Ξερσάβι διαταρούσε σὰ μαχαίρι μέσα καὶ μέσα. Θαυμάσες κ' από την παγωνιά θάπαιζε τὸ μεδούλι στὰ κοκκαλια καὶ δὴ οράζαν. Ήσαν μ' ἄλλα λόγια ἕνα από κείνα τὰ γυροστά κείνα τῆς Ἀθήνας που ἂν κατὰ τύχη βρεθῆι τὸ φεῖδι ἔξω από τὴ τρύπα του καὶ δοκιμάσει νὰ κοινοποιήσῃ, μπορεί νὰ σπείσει σὰ σωήλας γυάλινος.

Τὸ πνεῦμα τοῦ γεμῖνα σούφιζε τὸ νεκρὸ θερμολὸ του σ' ὄξυ—κρυαίους, σπινθηροῦς φουγκιῶδες αἰχμῶδες στις χαμοιάδες τὸν παραθεσιῶν, ἢ ἔσενε τὸ ὄρατο δοξάζει του ἄπαινον στὴ δέση τὸν τηλε—γεμικριῶν σφαιρίτων, που σαν κώρδες τεραστίων βουλιῶν ταυτίνονταν ἀνάμεσα στὰ δύο ἀντιγρονιά σπαιτα κ' ἄφηναν κἀπὶ νότες σὰ μισούλιμα γάτων σ' ἐποχὴ ἄγρονι ἀλοήρονου ὄρασιμου.

Από τὸ σκοτεινὸ σκαῖα τριζιλίζοντας ξεπροβάλε προς τὴν πλατεῖα ἕνα μεθυσμένος, Μικρόσομο λαζὸ ἀνθρωπάκι, ἀντρείζελο ταπεινὸ, καταστολιζομένο, καταλασπομένο.

Στάθηκε στὴ μέση τῆς πλατεϊούλας, κώρδωσε τ' ἀναστημάτι του, νίναξε μὴ τὴ γροθιά του στὰ μούτρα του σήμιαντος, γιατί τὸ λιανάβλο δὲν εἶχε προσέξει τὴν ἐμφάνισή του κ' ἄρχισε νὰ καταστολιζέει τοῦς ἔχθρους του, φοβιάζοντας :

— Ποῦ εἶστε μορὲ ε ε ε ε ! Ἄτιμοι ἀνθρώποι που εἶστε τὸ λοιπὸν ! Ἐλάτε νὰ μετρούμετε ὅς τρέμα ! Ἐλάτε ντε ! Εἶστε ἄτιμοι από κοῦνια ε ε ε ε ! Εἶστε ἄτιμοι από τῆς μάνας σας δὸ βουῖ. Φτοῦ ! Φτοῦ ! στὰ μούτρα σας ἀνι—λότιμοι ἄντρες !

Κ' ἄφου δὲν ἔλεγε καμιῶν ἀπάντησι από τοῦς ἐγ—θρούς που εἶχε πιάσει, ποῦς ἔφερε από ποῖα ἡρωδὴ διά—θεσι, ἢ σκοτεινιασμένη συνειδήσι του, τὸ θάρρος του φού—τωνε πὸ πολὺ :

— Εἶστε γυναῖκες οὐ σεις ! Νὰ λῆτε νὰ ζουρήστε τὰ ποιστάκια σας καὶ νὰ φορέστε φοιστάκια. Ἐγὼ οὐ σὰς τὸ λέω ! Ἐγὼ, οὐ, ὁ Μπούας !

Μαζέωσαν ἀπότιμα καὶ οἱ νὰ προσπαθοῦσε νὰ ἔξηγή—σει κἀπὶ πὸν τὸν βασάνιζε τὸ μυαλό, φοιτοῦς, πληθύνοντας σὲ κἀθε ἐρώτησι τὸ κενὸ, μετὸ δείχτη τοῦ δεξιῦ του ζερῶ :

— Γιατί ! Μὰ γιατί ! Μὰ γιατί λέω !
— Για τὸ ἀντί, οὐ, ποῖνε τέσσερες τρέτες, ἀπαντιτοῦς πάλιν ὁ ίδιος,
— Δὲν καταλαβαίνετε τίχου τὸ γιατί, ἀξιώτικε κῆρ

Μπούια ; εἶπε ὕστερα σὲ τόνο κοινὰ εἰρωνικῶ.
— Γιατί εἶνε ἄτιμοι ! Γι' αὐτὸ. Ἄτιμοι από κοῦ—νια οὐ ε ε ε ! οὐκῶς. Ἄτιμοι καὶ ... Γιατὶ σου Μπού—ια ! Μέλι στὸ στόμα σου παιδι μου ! Ποῦν ὄμορφα μὰς τὰ λές ἀπό—ψε. Πᾶνε νὰ σὲ κερῶσι ἄδερφοῦς. Κίσιλας ! μηδὲ στὰ δύο περικα—λιῶ. Κάνε γρήγορα οὐ σὺ ! Ξεκουπίδια λαλοῦ ! Τὶ ἀνοῖξες οὐ γὰρα τὸ στόμα σου καὶ κίττας ; Μοῦ στὰ δύο εἶπατε. Ὁ κῆρος Μπούιας κερῶσι.

Φαίνεται ὅμως πὸς μετάνοισε πάλι, γιατί βόηξε ἴσως πὸς δὲν ἦταν φρόνιμο νὰ παρασέρνεται σὲ καταρῆσεις καὶ ἀνακλίσεις τὸ ζουβαντάκι :

— Ἄκουσε κίττα. Ἄς μείνει παιδι μου, ἢ μοῦ.
Σώπασε. Μενίχα φουοῦς από τὰ ρουθεῖνα, ἢ ἔπειθι του ὅλο καὶ φούτωνε, ἀρχιμαχοῦσε κ' ἔτριξε τὰ δόντια. Μέσα του γυγάντωνε κίτσο θυροῦ, που ἔπαινος νὰ βρεῖ στὸ φῶς, σπάζοντας τὰ δεσπὰ τὸν σπυριῶν. Ἐχῶσε τὸ χέρι του στὸ γυαλὸ καὶ μ' ἕνα τραβήγμα ἀπό—τερο, νεφροασπαστικὸ νίναξε κἀπὶ τὸ κομπῶλι τοῦ ποικῆσιου καὶ τοῦ γιλέκου του κ' ἔμειναν τὰ στήθια γυμνα στὸν ἄερα.
— Ἐλάτε ἂν εἶστε ἄντρες οὐέες ! μοῦγκρισε ξαφνικῶ. Ἐλάτε νὰ μετρούμετε ντε !

Καὶ προαζώντας τὸν ἀνάπαρχο ἔχθρο χιπειοῦσε μετὸ τὴ γροθιά καὶ μ' ὄλη τὴ δύναμη του τὰ γυνὰ σπῆμα. Τὰ χριπῆματα αὐτὰ τὸν ἔφταναν λιγῶτα στὸν εἰσὸ του. Παναγιωμένος ζυγίζοντας μερικὰ λεπτὰ στὰ σκέλη του καὶ ὕστερα τριζιλίζοντας κ' ἀνοῖγοντας πλάγια τὰ χέρια σαν τοιαυτοῦς φτεροῦρες, προχώρησε τρία—τέσσερα βή—ματα κ' ἐστάθη μπῆρος σ' ἕνα από τὰ δέντρακια. Ἐβγάλε τὸ καπέ—λο του καὶ με κομποκωτῆ ἐπόλκιση χαμῆτες τὸ δέντρο :

— Καλησπέρα σας. Δὲ μοῦ λές ἄδερφέ μου, τὸ ρου—τιέσει. ἔξω δὴ ξενοχῆσις ἀπάψε τοῦ λόγου σου ;
— Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο, οὐ μαζαντάση. Ἐξω πὸν λές μὰ κα—κῶντα ἄδερφέ. Πῆγανεν ! Πῆγανεν ! μὸν στρωγγίλιε σαν πατήσο τὴ σκέλη. Πῆγανεν, καλαῖνθροσε ! Μάεζο ! Γενθῶν ! Κίτταξες μὴν ξαναπατήσεις τὸ κατόβλι, γιατί θὸ σοῦ τὸ κόψο σῆρις τὰ πόδια, ἀχρηστο κορμὶ ! Καὶ γράτ ! τὴν πόστα στὰ μούτρα ἢ κακοῦργα. Ἄς ! πὸν νὰ σοῦ τὰ λέω, ἄδερφέ μου. Αὐτὴ βαροῖς καὶ δὲν τὴν ἔ—γέννησαν ἀνθρώποι. Ἀνήμερα θεοῦ τὴν ἔκαμαν. Χοῦτ ! τὴν πόστα στὰ μούτρα. Ἄς ! μοῦ κακοῦργα ! Σαῖλλα !

Καθὸς χειρομενοῦσε τοῦτες τὸ καπέλλο του καταγῆς. Τὸ κίτταξε. Γιὰ κίτσια στιγμή ἐμάνη πὸς ἔσαν τὴ σκέ—ψη νὰ σῆρις καὶ νὰ τὸ πάρει, ἴσως ὅμως ἢ ἰδέα πὸς μαρῆσε καὶ νὰ μὴ σκροθῆι πει, γιατί μόλις καὶ κα—τῶρθηκε νὰ ζυγίξεται στὰ σκέλη του, τὸν σπινθῆρισε.

— Στὸ διάλο ἀμύλιτο κ' ἐσὺ, μοιροχῆρισε μονάχη οὐ νὰ μιλοῦσε στὸν θίνο του.

Ἐλεπτα τὸν ἔπαισε ἕνα κέφι ξαφνικὸ κ' ἄρρισε νὰ τραγοῦδαί. Ἡ φωνὴ του ἔμοιαζε σὰ νὰ διοχετεύεται στὸ στόμα από τὴ μῆτη. Νομῆξ κ' ἔβγανεν από χωνί :

Τρεις ελιές κι' ή μι βαμμένη Μωρή αδχουν την καρδιά καμμένη
Μίζων την καρδιά καμμένη Τρεις ελιές κι' ή μι βαμμένη

Α α α α α α α α α ! Έγκλωβες ή' όση κι' άν είχε δύναμη.

Στό χείλος της πλάτης μάντρας τινάζτη γαργίζοντας ένας σκού-
λος άλασοσδεμένος.

Α α α α α α α α α ! Α α α α α α α α α . Έξακολούθησε να
αυριάζει.

“Όσο !” “Όσο !” τού φώναζαν κάποιου διαβάτη περνώντας πέρα
από δέντρο.

Η φιλοτιμία του έπληρώθη. Η έπιλόρη του έγινε ξεπερασμένη
απόν καινούργιο του φίλο, από μαζαντάση του, το δέντρο.

— Τους μασαράδες, ποσημούρες. Με πρόσβαλον μπροστά στον
καινούργιο μου φίλο, Έχει γούστο να με πάει για μεθυσμένο.

“Μόσσο ή ποηρία όσοσε την έπιλόρη του.

— Γιατί ποτέ βρισάτε το σκούλο ; φώναξε. Τι σας έφταξε το
καμμένο το σκούλο και τού φώναζατε «όσο», παλιανθρώποι ; “Ε ;
Καινού άπάντησε.

“Ο σκούλος Έξακολούθησε να τινάζεται από χείλος της μάντρας
γαργίζοντας.

— Σόλα, σόλα σκούλλό μου, κι' αήσο τους δείγνο έγω.

— Επειτα άπο ήσυχία λίγων λεπτόν αυριάζει πάλι άγρια ;

— Είστε τεκνίδες φ έ ε ε ε ! Είστε άτιμοι. Τι σας φταίο και με
πυράζει ; “Ε ;

Με τα τελευταία λόγια τόν πή-
ρε το παρόλογο και με κλαυφάρχη
φωνή άρχισε να λέει :

— Τι να σας γάνω... “Έρχετε
να ζούσε ο αδερφός μου ο καπι-
τάν Μπόμπας ο Μακεδονιάζος.
Ένας άντροσζελας δύο μέτρα ψη-
λός. Μού τόν έδαλομόνησον οι
Βαίβλαροι από Μακεδονιά. Τρεις
ήρες ποήγριζε από θεού ός πού
να έμνησσει. “Ο χάρος έπαυδέ-
τηκε για να τόν πάει. “Αχ ! πο-
σε και να ζούσε ο αδερφούλης
μου να τους σφάζει όλους σαν
τραγιά τους άτιμοις !..

Κατεί από τόν αδερφό του το
Μακεδονιάζο θυμήθηκε το μα-
καρίτη τόν πατέρα του, το σιζοου-
μένο τόν πατέρα του και λίγο
— λίγο ολόκληρο το περυσμένο συγ-
γενόλοι του κι' έλαγες και θεη-
νούσαν αυράτητα, άθθανα. Εκπι-
στούσαν από δέντρο ένα σκούλο
μωσταλά, τού έξομοσθημένη όλο
τον τόν πόνο και με τη συνθη-
ματική προσπάθεια τόν μεθυσμέ-
νον να σέ τείσουν ότι είνε νημά-
λοι, το βεβαίωσε ότι δεν είνε μεθυσμένος :

— Μη με πάρετε για μεθυσμένο, αδερφέ μου. Θέλει να ιδείτε πού
δεν υπερδέσει ή γλώσσα μου ; Νά ; σιδερεδολόδορμος, σιδεροου-
δραμος, σιδεροδρόμος.

Μονάχα «σιδερόδρομος» δεν τή κατάφερον να είπει.

— Αι, άν τόν είζωμε χαμιά φορά λιγάκι έξο — έκανε τή νε-
γάλη συγκατάθεση να διελιχίσει — άχ ! φταίο αυτή ή καινούργια ή
αδερφή μου. Χρά ! τή ποια από τα ποίηρα. Κανένας δε μούθνε
πιά από τούτο τόν κόπο. “Επ' μονάχα αδερφέ μου.

“Αργάλας το δέντρο και φίλοσε, φίλοσε, φίλοσε τόν κορού.
Δε μιλώσε πιά. “Ένα κλάμα πηχτο, σιγανό τινάζαε το κορού του.
Αγνώμι και ρεφιμάτα ζουόδοχο τόν έπνεον από λαμό. Διαφορά έφρά
είχαν κρεμιστεί από το στόμα του σ' άλασοίδα και σέγονταν σιζο-
μένα στον κορού το δέντρο. “Η σιζή ή' όλη της τήν κομωζότητα
είχε και το πολό σπαρταζιά. “Ένα φίλο σιτισμένο έπρεσε από κε-
φάλι του κι' έστρεφα σήθηκε κάτω από κίον από κορού του σά γά-
δμα ποητικό γρημό. “Ανατίχιασε κι' απάλίσσοντας το δέντρο
από τα δεσμά τού αδερφού έναγχαλοισιά, φώναξε :

— Όέλο να πεθάνω !

Τα μάτια του τινάζαν άγριες άλλόκοτες άστομαές κι' ανήτησαν
γυάλα, φεβερά. “Από το στόμα πού έμωσε αναδίνονταν σταχτιο
καπνό πού έπεσαν από φως μάν απόχωση ελαφρά ροδίνη και χέ-
νονταν μι βόχα άσπια κροστιάς, θωροές κι' έμωσε χαμιά πόρτα
έλαφρη χρυσοπυλίω βρωμαζον. Τρούαξε στήν ίδια του τη φωνή.
Στό συγχέμενο μυάλο του πέρασε για μιά στιγ-
μή ή κρηφή είκονα τού θανάτου. Τινάζτηκε σά
να τόν άγγισε από κορού με το λαγώνιο δά-
χτυλό του ο καταλίτης της ζωής. Σαρκιά ά-
φρξεν άγριο, άλλόκοτο ρεχασμό σ' χείρον όταν
σφάεται σ' έσομώση στη λάση. “Αρχισε να
χιουάει. Τα πόδια του έβασαν από μι γούβα
γυαλίτη νερά. Κατόρθωσε όπόσσο να κρατά το
κεφάλι όρθο. “Αφθονο άφορό κρέμνονταν από
τη χείτη του. Τρούάλαε τα δόντια κι' έσφιγγε
τις γροθίες και βλαστημόσε κι' έθώδεε τότε τήν
αδερφή του, τότε το δέντρο πού δεν άπλωνε ένα
από τα τόσα χέρια πού είχε να τόν άνασφάσει.

Οί χιονοφιλάδες πάντα και πιο πικρές λαχίζονταν. Μη κατορθώ-
νοντας ν' άνασφάθει, το γούσε στ' άστρία. “Αρχισε να κοροιδείει
με τήν κατάστασή του κι' άνασφαινοντας τα πόδια από νερό κι' άνα-
κινώντας πλάγια το χέρια σά να κολιμαζόσε, φώναξε :

— Χούλια ! Χούλια ! Και θα πρόσομει τα Λαοδανέλλια άίωφε να
πάρουμε τήν Πόλη κολιμαζόντες.

Με τα λόγια αυτά ξύτηνος μέσα του το άώνιο φυλετικό του έντρο
κι' άρχισε να τραγοιδείει :

“Έγνα μόλα, έγνα λέσα
φύσηξε νοτιά
Γιά να πάρουμε τήν Πόλη
Τήν ‘Αγιά Σοφιά.

“Από τ' άστρία και τα τραγοίδια το ξανάφριζε από κλάμα. Λέν υπο-
λόφσε να ξεκολλήσει από το μυάλο του ο Μακεδονιάζος και το
άλλο περυσμένο συγγενόλοι του, πού τόν άφρξαν μ' αυτή τήν καινούργια
τήν αδερφή του. Χτιποός το κεφάλι με τις γροθίες, άγκωμαζοίσε,
έθιχε βουνατέρα, μούγκριζε, φουσίσε και στοηγούριζε χάμον στη λά-
ση, σά μούλαρι πού τού θερίζει τα σπλάχα όξήτατος κολιάζο.

— “Ο διάβολος, έλεγε, μπλιζε μέσα μου και θέλει να βγει, μι κα-
θός φάνεται μάρδονε στ' άντέρα μου.

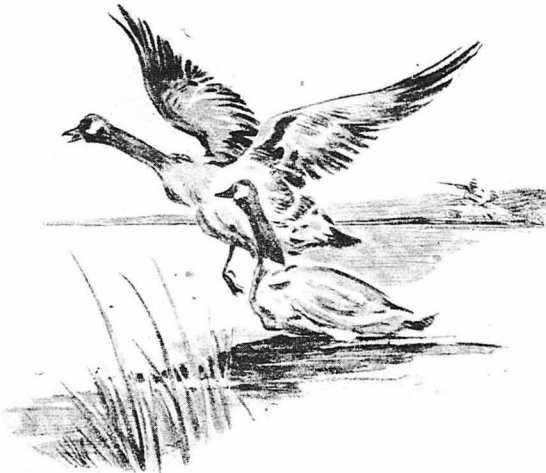
— “Έβγα μωρέ ε ε ε ε ! ούόλιας κι' έξοροίζονε με λύσσα από το
κεφάλι τούφες — τούφες τα καταλασκωμένα μαλλιά.

Γιά να διασπαράσει ίσως τόν πόνο του άρχισε να μιανούριζε σά
γάτα, να γαργάει, να γαργάει, να σφρίζει, να σφρίζει, να
σφρίζει φέροντας σαν τσιπάσινε
τα δαχτυλία από στόμα. Μά ο
πόνος πάντα και πιο όξος, τού
θερίζει τα σπλάχα κι' έτριβε χέ-
μον τήν κοιλιά του, δάγκωνε τή
λάση ή έσοζαμε το χόμα με τη
μύτη.

Τέλος, μετά πολλές προσπάθειες
κατάφερον ν' άνασφάθει και να
σταθεί από γούνατ του. Το βέβαια
ήταν άπίστω. Το πρόσωπό του ει-
χε τέλει παραμορφωθεί. Μιά τού-
φα από τα μαλλιά τού κεφαλιού
πού έξοριζονε είχε κολλήσει με
λάσπες και αίματα μούδ στο μά-
γουλό του. Το κάτω χείλος είχε
ανούσει από δυό κι' έστερε άφθονο
αίμα. Το γυνάκι στήθος του ήταν
βουτηγμένο στη λάση. Δε μιλού-
σε. Είχε πια βουβαθεί τέλεια. Μο-
νάχα τότε-τότε ζουπολούσε μωρο
και κινούσε να πέσει, όταν άξα-
φνα μούξοινοσος και τινάζονταν
πρός τα πίσω. “Ετσι έμωαξε σά
νάζανε μετάνοιζε.

— Ρέ σά, πού βλέπει τήν Πα-
λιά και προσκινάει ; τόν πείραζε
κάποιου χαμιά πού πέρασε γοργολιχίζοντας τ' άντιπαρικό πλαζόστρωτο
περυσμένο με τα γυνάκι τόν πόδια.

“Εστίνες ξαγνήσιο, μισάνοιζε τα μάτια και προσπάθησε να είπει
κάτι, μι μονάχα μιάν άνασθη, βραχιά γραφή σά λιγάκι άήριε κι'
έπρεσε χάρου τα προήματα, σαν πιστός τού Μωχμήτη. “Επίνω από
τ' άνήντο, καταλασκωμένο κορού τόν πάντα και πιο πικρές τόρα
στρεβιλίζονταν, κωκινίζονταν και χόρμεαν οι χιονοφιλάδες...
† ΘΑΝΟΣ ΔΟΥΓΑΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ

Ο ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΑΤΩΝ

“Ο ποιητής Γ. Τερτσέτης, ένας από τους καλύτερους της παλιάς
έποχής και από τους θεομωτέρους ύποστηρικτές της δημοτικής γλωσ-
σης στην όποια και έγραψε τα ποιήματά του, διηγείται κάποιον το
έξοχο ανέκδοτο :

«Κατά το 1832, γράφει, ήμουν καθηγητής της Έλληνικής Ιστο-
ρίας εις το Σχολείον τόν Εδελπίδων. Είς τήν σειράν τόν μαθημά-
των ήλθε λόγος διά τόν Πλάτωνα και ήθέλησα να άναγνώσω εις
τους νέους τόν Κρίτωνα. “Υλάρηε μιá μετάφραση τού Βηλαρά έ-
κκαμα άρχή της άναγνώσεως εις τα τέλη τού μαθήματος, έπροχο-
ούσα, αλλά ο ήλιος έβασίλευε, και δεν έβλεπα πλέον να διαβάσω.

Ήσαν τρία τέταρτα σχεδόν προενομημένα από τήν
όρα μου, έκαμα να φύγω, αλλά οι μαθητάί με
παρεζάλουν να τελειώσω. “Έξακολουθούσα, αλλά
τέλος δεν έβλεπα καθόλου και τους είπα ότι
φύγω. “Ακούω κρηφομύηματα μεταξύ τόν μα-
θητών και 3—4 δίνονται της κοσικής (άρχίζον
να τρώχουν). Εγώ έπληρα τά χαρτιά μου και
έφυγα από το τραπέζι της παραδόσεως. Φθά-
νοντας εις τήν όθρα να έθγω, με έσταμάτησαν
δύο νέοι. “Ο ένας έφερον ένα έγκλωβόει εις το
χέρι, ο άλλος έναν πηλοο λιχνο, με πσιωγύρι-
σας, μ' έφεσαν και έτσι έτελειώσα τήν άνά-
γνωσιν.

